

IDEOLOGIE ȘI POLITICĂ: ELITELE INTELECTUALE ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ȘI REGIMUL CEAUȘESCU ÎNTRE ANII 1968-1971

NOVÁK CSABA ZOLTÁN

În perioada 1965-1968, Ceaușescu a reușit să câștige de partea sa un important segment al elitei maghiare și germane din România. Cu „maleabilitatea sa malefică” dovedită în timpul înființării județelor, prin dialogul purtat cu intelectualii maghiari și, nu în ultimul rând, prin vizitele strategice făcute în zonele cu populație preponderent maghiară, Ceaușescu a dobândit în primii ani de la preluarea puterii o simpatie care nu putea fi trecută cu vederea. Cadrele alese în Comitetul Central ori în alte instituții de stat sau de partid, activiștii de partid aparținând minorităților naționale rămași în posturi sau numiți cu ocazia reformei administrativ-teritoriale, intelectualii care au luat cuvântul și au participat la dezbaterile organizate de regim pe teme privind problema minorităților erau îndatorați conducerii de partid sub mai multe aspecte. Chiar și cei mai sceptici, sperau că schimbările politico-ideologice și administrative vor fi mai mult decât vizibile, vor fi bogate în conținut.

La câteva zile după adunarea populară care a condamnat intervenția trupelor din țările membre ale Pactului de la Varșovia¹, Ceaușescu se află deja în județul

---

¹ Conducerea partidului din România, pe lângă faptul că – în realitate – nu era de acord cu liberalizarea de tip Dubcek și nu aplica aceasta în propria țară, a refuzat să participe la intervenția din Cehoslovacia a țărilor Pactului de la Varșovia, chiar mai mult decât atât, a și

Brașov și „județele secuiești”. La 26 august, ajuns pe culmile popularității sale, vizitează Brașovul, iar mai apoi cele două „județe secuiești” nou formate, Covasna și Harghita². Conducerea celor trei județe (cu mulți membri maghiari și germani) se simțea datoare față de reprezentanții conducerii de partid, ca de altfel și majoritatea populației pentru poziția României față de invadarea Cehoslovaciei.

În cuvântările sale, Ceaușescu recunoștea că ținutul secuiesc rămăsese în urmă ca dezvoltare economică și promitea investiții considerabile. „Așezările locuite de secui sunt la fel de rămase în urmă din punct de vedere economic ca și celelalte regiuni ale României. În anii socialismului am înregistrat succese, să fim sinceri, însă doar acest lucru nu ajunge. În următorul cincinal, în Secuime – în orașul și județul dumneavoastră –, vom înființa zece noi uzine. Directivele corecte și juste ale politicii noastre de industrializare în ceea ce privește naționalitățile sunt cel mai bine reflectate de înfăptuirea industrializării din ținuturile secuiești” – a afirmat Ceaușescu la Miercurea Ciuc³. Promisiunile spectaculoase au fost completate și de gesturi

---

condamnat-o. Ceaușescu, aflat pe culmile puterii și popularității sale, la data de 21 august 1968, în cadrul unei adunări populare a condamnat intervenția armată din Cehoslovacia. Acest pas al conducerii de partid, de altfel neostaliniste, este calificat în literatura de specialitate ca un beneficiu al liniei politice separate. Mai pe larg vezi: Mihai Retegan, 1968 din primăvară până în toamnă, Editura RAO, București, 1998.

² Ceaușescu a promis aceste vizite celor în cauză încă din timpul pregătirilor înființării județelor, de pildă, membrilor delegației din Miercurea Ciuc, care au plecat pentru dezbateri la București în februarie 1968. A fost considerat un gest important și faptul că membrii conducerii partidului, în afara celor două capitale de județ, au vizitat și orașul Odorheiu Secuiesc, cel care a pierdut lupta pentru titlul de capitală a județului. În prealabil, orașul a primit și rangul de municipiu mult dorit.

³ Arhivele Naționale Române (ANR), Fond CC Cancelarie al PCR, dos. 136/1968, f. 39.

simbolice, care în acel context aveau o importanță deosebită. În timpul vizitei, exista posibilitatea de a lua cuvântul și în limba maghiară, iar la sfârșitul discursurilor sale, Ceaușescu a salutat și în limba maghiară partidul și cele două județe. „Trăiască Harghita, trăiască Partidul Comunist Român!” - a spus, de pildă, în limba maghiară, la Miercurea Ciuc⁴.

Elitele locale și populația din cele trei județe vizitate i-au asigurat pe liderii de partid de încrederea și susținerea lor. Cei care au luat cuvântul (Károly Király, Anna Dukász, Árpád Tankó, László Bránis, Lajos Szávuly etc.) au răspuns pozitiv la așteptările partidului: în cuvântările rostite, și-au subliniat loialitatea, au condamnat intervenția trupelor Pactului de la Varșovia și au subliniat patriotismul colectiv, una dintre doctrinele de bază ale națiunii socialiste. „Iată cum este partidul nostru! Tocmai de aceea, de aici din Odorhei, din acest oraș strămoșesc și străvechi, afirm cu cea mai mare hotărâre că nu suntem de acord cu jurnaliștii din Ungaria, Budapesta sau din alte țări, care acuză partidul nostru de naționalism” – a subliniat la Odorheiu Secuiesc János Fazekas⁵. Prin invocarea fraternității, a destinului și structurii sufletești comune, în fapt, conducerea partidului a determinat elitele minoritare locale la recunoașterea apartenenței la națiunea socialistă română, ceea ce – la modul implicit – presupunea legături și mai slabe cu națiunea mamă.

În anul 1969, conducerea de partid a efectuat și alte vizite în mai multe județele importante din Transilvania și din punct de vedere al politicii naționale (Cluj, Bihor, Satu Mare, Arad, Mureș, Timiș). De asemenea, tot ca un act de

---

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 48. Fazekas, cu această afirmație respingea de fapt declarația Uniunii Scriitorilor din Ungaria care a emis o declarație despre unitatea literaturii ungare și celei maghiare din România.

integrare a elitei maghiare față de politica partidului poate fi interpretat și acel apel în care renumiți intelectuali maghiari din Cluj declară la modul deschis că sunt de acord cu politica externă a lui Ceaușescu. Într-o declarație, semnată printre alții și de Edgár Balogh, Sándor Huszár, Lajos Létay, Aladár Lászlóffy, István Szilágyi, intelectualii i-au asigurat pe cei de la conducerea partidului de susținerea lor, condamnând ocuparea Cehoslovaciei și exprimându-și nădejdea că problemele naționalităților vor fi rezolvate pe baza directivelor susținute acum și de ei⁶.

Până la sfârșitul anului 1968 a avut loc o nouă etapă a transformărilor politice și sociale inițiate de Ceaușescu. În această atmosferă exaltată de politică externă și internă, pentru a putea păstra efectul mobilizator al maselor, conducerea PCR a înființat o nouă organizație, Frontul Democrației și Unității Socialiste. Procesul înființării, statutul, precum și scopul organizației au fost dezbătute la ședința plenară a CC al PCR din 24-25 octombrie 1968⁷. În cuvântul de deschidere, Ceaușescu a propus denumirea de Frontul Democrației și Unității Socialiste (FDUS) și a formulat obiectivele legate de înființarea organizației: „În perioada alegerilor deputaților n-a existat un organism politic permanent care să asigure, la nivelul țării și sub conducerea partidului, coordonarea organizațiilor locale. Acest lucru ar fi garantat prilejul unui schimb de păreri multilaterale dintre reprezentanții organizațiilor respective și ar fi înlesnit cooptarea maselor largi în dezbaterile problemelor legate de progresul țării. Tocmai din acest motiv, în concordanță cu cerințele de îmbunătățire a relațiilor sociale și a participării membrilor societății la viața economică, politică, și de stat, precum și potrivit indicațiilor celui de-al IX-lea Congres și ale Conferinței Naționale,

---

⁶ „Előre”, 3 septembrie, 1968.

⁷ ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 178/1968. ff. 47-56.

Comitetul Executiv propune constituirea unui organ politic permanent”⁸. FDUS a fost organizat după modelul organizațiilor de masă obișnuite în cazul dictaturilor, adică a cuprins întreaga societate românească, la toate nivelele. În ceea ce privește structura organizațională a FDUS, nivelul superior era reprezentat de Consiliul Central, urmat apoi de consiliile municipale, orașenești și comunale⁹.

Având în vedere mobilizarea socialistă, la aceeași ședință plenară, conducerea partidului a decis înființarea unor organizații identice și pentru minoritățile naționale, care să funcționeze după modelului FDUS, ca parte componentă a acestuia. Ca denumire, a fost specificat: Consiliul Muncitorilor de Naționalitate Maghiară, Germană, Sârbă și Ucraineană. Propunerea lui Lajos Takács, de a numi noile organisme, pur și simplu, Consiliul Naționalității Maghiare, sau Germane, a fost respinsă de conducerea partidului. Probabil, cea din urmă denumire era considerată prea „națională” de către conducere și nu ar fi subliniat îndeajuns faptul că aceste organizații au fost înființate în special pentru „muncitorii din rândul naționalităților”, iar în viitor va trebui să funcționeze ca atare și nu sub forma unor organisme de sine stătătoare care reprezintă interesele naționale minoritare. În discursul său de încheiere, Ceaușescu a abordat cu răbdare propunerea lui Takács, precizând însă că aceasta trebuie retrasă. În schimb, Maurer a pus capăt problemei într-o manieră foarte hotărâtă¹⁰.

---

⁸ *Ibidem*.

⁹ În anii dictaturii regale, Frontul Renașterii Naționale. În Ungaria socialistă funcționa de la începutul anilor '50, Frontul Patriotic (Hazafias Népfőnt).

¹⁰ „Ceaușescu: Au existat câteva obiecții în ceea ce privește denumirea consiliilor naționalităților, și anume ca acestea să se numească, simplu, consilii ale naționalităților maghiare sau germane. Noi credem că este mai bine să rămânem la denumirea propusă inițial, la consiliul muncitorilor de naționalitate maghiară și germană, rugându-l pe

Consiliile Oamenilor Muncii ale Naționalităților n-au fost create pentru a pune în practică drepturile colective ale minorităților din România, ci pentru a transmite politica partidului spre naționalitatea respectivă, deci aveau un rol de „curea de transmisie.” „Una dintre sarcinile principale ale consiliilor urma să fie contribuția la activitatea de educație politică, întreprinsă de către partid și organizații comunitare în vederea realizării patriotismului socialist și a internaționalismului socialist, a angajării pentru noul nostru regim, a patriei comune, a dezvoltării eticii comuniste la nivel înalt și împotriva oricăror concepții sau manifestări învechite și naționaliste, pentru ridicarea continuă a conștiinței socialiste a maselor”- putem citi în actul de constituire¹¹. Totodată, în numele specificității lingvistice, în cazul câtorva naționalități (germani, maghiari, slavi) menționate ca excepții și cu ocazia definiției națiunii socialiste¹², în afara rolului de integrator consiliile puteau să contribuie, în principiu, la „...impulsionarea creațiilor științifice, artistice și literare în limba naționalităților conlocuitoare, formând o unitate strânsă cu dezvoltarea creațiilor poporului român și cu progresul spiritual socialist al întregii țări”¹³. Tot cu speranța de a rezolva – la un oarecare nivel – problemele minoritare specifice a sădit și expunerea conform căreia COMNM și COMNG vor putea avea un rol în ceea ce privește „evaluarea acestor comunități și a problemelor specifice ale locuitorilor de aici, pentru a

---

tovarășul Takács – cred că propunerea a fost făcută de el – să renunțe la această recomandare.

Lajos Takács: Eu am propus doar să ne gândim la acest lucru.

I. Gh. Maurer: Să ne gândim? Renunțăm?”

ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 178/1968, f. 135.

¹¹ *Ibidem*, ff. 147-56.

¹² În cazul acestor naționalități, „integrarea totală” în națiunea socialistă română era prevăzută într-un viitor mai îndepărtat.

¹³ ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 178/1968, f. 135.

găsi cele mai bune soluții, în acord cu interesele generale ale societății socialiste și ale cetățenilor din rândul naționalităților”¹⁴.

După cum am mai menționat, consiliile au fost organizate ca parte componentă a structurii FDUS. Sediul consiliilor era stabilit la București, iar membrii și delegații acestuia au fost desemnați de consiliile județene ale Muncitorilor de Naționalitate Maghiară și Germană¹⁵. Atât Consiliul German, cât și cel maghiar, dețineau un birou executiv ales, care avea obligația principală de a organiza activitățile de zi cu zi. În județele unde existau într-un număr mai mare locuitori maghiari, germani, sârbi și ucraineni au fost înființate consiliile județene. Membrii acestora erau desemnați de reprezentanții muncitorilor minorității respective. În fruntea consiliilor județene ale naționalităților conlocuitoare a fost ales un președinte și 2-3 vice-președinți. Consiliile mai aveau și câte un secretar. În cazul consiliilor, statutul aproape formal cu care au fost învestite reiese din faptul că angajații acestora „lucrau pe baza principiului muncii prestate în favoarea comunității și nu puteau avea angajați retribuți”¹⁶.

Înființarea organizației naționale a COMNM a avut loc la București, în data de 15 noiembrie 1968. Între liderii organizației găsim o serie de intelectuali cunoscuți și apreciați. Președintele Biroului Politic central al organizației a devenit academicianul István Péterfi. Funcțiile de vice-președinte au fost ocupate de Lajos Takács, Károly Király, József Méliusz și Tibor Maros. Ca membrii în Birou au fost aleși: László Bányai, János Demeter, Anna Dukász, Zoltán

---

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Atât la nivelul central, cât și la cel local, COMNM și COMNG au fost conduși de organele de partid competente, care au decis fără drept de apel asupra persoanelor propuse și alese în consiliile respective.

¹⁶ „Vörös Zászló”, nr. 255, 1968.

Kovács, Sándor Egry, Magdolna Fábrián, Mihály B. Kovács, Julianna Márton, Sándor Nagy, András Sütő, József Valter și Dezső Szilágyi.¹⁷ În 1971, acest organ central a fost completat cu alți 24 de membri noi. Organizația centrală a CONMG a fost aleasă tot în data de 15 noiembrie 1968, la București. Conducătorii propuși de organele de partid și aleși formal erau: Eisenbürger Eduard cu vicepreședinții Peter Lamoth, Anton Breitenhofer, Richard Winter și Paul Schuster și secretarul Adalbert Militz¹⁸.

Organizarea consiliilor județene a avut loc tot în noiembrie. Vineri, în 8 noiembrie, s-au ținut adunările constitutive în județele Bihor, Bistrița, Covasna, Harghita, Hunedoara, Maramureș, Mureș, Satu Mare, Sălaj, Sibiu și Timiș. Înființarea organizațiilor județene s-a petrecut în prezența delegaților minorității respective, veniți din localitățile județului respectiv. În toate cazurile, conducerea locală de partid a fost prezentă la adunările generale constitutive. Alături de elitele intelectuale locale – profesori, scriitori – în consiliile județene erau aleși și membrii care dețineau funcții economice (din uzine și fabrici) și, evident, nu puteau lipsi nici muncitorii¹⁹. În data de 8 noiembrie, au fost înființate 24 de consilii, dintre care 13 pentru maghiari, șapte pentru germani și două pentru populația ucraineană. În 9 noiembrie, după un raport al partidului, urma să se înființeze încă două consilii pentru maghiari și două pentru germani²⁰. Pentru populația maghiară au fost înființate consilii în județele: Harghita, Covasna, Mureș, Cluj, Bihor, Satu Mare, Maramureș, Arad, Brașov, Bistrița-Năsăud, Hunedoara, Sălaj, Sibiu. Pentru germani în județele: Sibiu, Brașov, Timiș, Mureș,

---

¹⁷ „Vörös Zászló”, nr. 273, 1968.

¹⁸ ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 186/1968. f. 4.

¹⁹ „Vörös Zászló”, nr. 26. 1968.

²⁰ ANR Fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 70/1978. f. 5.

Hunedoara, Bistrița Năsăud, Arad, pentru sârbi în județele Timiș și Caraș-Severin, iar pentru ucraineni, în județul Maramureș²¹.

Primii ani de activitate

Deschiderea arătată de către regimul Ceaușescu minorităților naționale, care și-a atins apogeul în 1968, și-a făcut simțită prezența până la începutul-mijlocul anilor '70. Potrivit analizei evenimentelor din epocă, în mai multe domenii în ceea ce privește drepturile naționalităților au existat schimbări pozitive, ceea ce a creat în rândul elitelor un anumit confort politic. În cadrul Dării de seamă rostite la ședința plenară a COMNM și COMNG, din 1971, s-a făcut un bilanț al evenimentelor care au avut loc în cei trei ani de la înființarea organizațiilor. Pe lângă evidențierea aspectelor negative, încă existente și nerezolvate, precum și formularea unor discursuri laudative la adresa partidului – conform practicii uzuale oficiale – au fost prezentate și rezultate care reflectau în parte realitatea.

În comparație cu perioada de dinainte de 1968 au fost înregistrate schimbări, în primul rând în domeniul vieții culturale. După înființarea județelor, partidul a făcut concesii și în ceea ce privește presa maghiară. În județele Covasna și Harghita au apărut două organe de presă județene în limba maghiară, la Miercurea Ciuc, „Hargita” (Harghita), iar la Sfântu Gheorghe, „Megyei Tükör” (Oglinda Județului)²². A crescut numărul de pagini la cotidianul „Előre” (Înainte), organul de presă oficial al partidului în limba maghiară, și a crescut tirajul, de la

---

²¹ *Ibidem.*

²² Herédi Gusztáv, *Új megyék, új lapok* (Noi Județe, noi organe de presă), „Korunk”, nr. 6, 1968, p. 856-860.

110.000 la 115.000 de exemplare²³. După înființarea județelor, în toate unitățile administrativ-teritoriale locuite și de maghiari s-au creat organe de presă în limbă maghiară (săptămânale sau cotidiene): „Vörös Lobogó” (Drapelul Roșu), Arad, „Új Idő” (Timpuri Noi) Brașov, „Fáklya” (Făclia) Bihor, „Bányavidéki Fáklya” (Făclia Minerilor) Maramureș, „Vörös Zászló” (Drapelul Roșu) Mureș, „Szatmári Hírlap” (Știri Sătmărene) Satu Mare, „Szabad Szó” (Cuvântul Liber) Timiș etc.²⁴ La fel s-a întâmplat și în cazul celorlalte minorități naționale.

Cel mai important succes din această perioadă a fost împlinirea dezideratului lansat cu ocazia întâlnirii dintre elitele minorităților și a conducerea de partid din 1968, problemele programelor de televiziune în limbile maghiară și germană. Pregătirea evenimentului a început în vara anului 1968. La 21 noiembrie 1969, în ziarul „Előre”, Miklós Dános informa cu bucurie publicul asupra faptului că „Acum se fac ultimile retușuri. Prima emisiune a televiziunii în limba maghiară de la București a fost realizată în cea mai mare parte [...] Așadar va începe să funcționeze și acest for minoritar al nostru”²⁵. Prima emisiune a fost transmisă duminică, în data de 23 noiembrie. În scurt timp, emisiunile în limba maghiară, respectiv germană – difuzate de două ori pe săptămână, o dată timp de o oră și o dată o jumătate de oră – au înregistrat un succes deosebit și au devenit foarte populare. Din 1970, în fruntea redacției emisiunii în limba maghiară a stat Pál Bodor.

La sfârșitul anilor 1960, cel mai important succes în politica națională era însă faptul că la București a fost înființată Editura „Kriterion.” În fruntea editurii, care avea

---

²³ ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 17/1968, ff. 100-103.

²⁴ Ibidem, f. 107.

²⁵ „Előre”, nr. 6859, 1969.

filială și la Cluj, a fost numit Géza Domokos. La început, „Kriterion” a publicat cărți pentru minoritățile naționale în nouă limbi²⁶. La 23 octombrie 1970 a apărut în limba maghiară mult solicitata revistă socio-politică și culturală a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă, „A Hét.” Redactorul șef al revistei a devenit Sándor Huszár, iar adjunctul acestuia, Zsolt Gálfalvi²⁷. În această perioadă a avut loc și reînființarea caselor culturale „Petőfi” și „Schiller” din București, care au jucat un rol important în viața socială și cea culturală a maghiarilor și germanilor din capitală²⁸.

Politica de cadre practică de Ceaușescu și-a făcut simțită prezența și în ceea ce privește politica partidului față de minorități. Odată cu înființarea județelor și a noilor instituții, în rândul personalului de naționalitate maghiară și germană dar și în mijlocul intelectualilor maghiari sau germani s-au observat mișcări de cadre de mari proporții la toate nivelele. De asemenea, în noile județe și instituții județene, intelectualii din rândurile minorităților au căpătat noi poziții. Același au fost lucru s-a întâmplat și în cazul instituțiilor de stat și de cultură din capitală. De pildă, Comisia de Stat pentru Cultură și Arte a avut și membri de naționalitate maghiară, precum: József Bene, András Csíky, Győző Hajdú, Imre Horváth, actorul György Kovács, Lajos Létay, András Sütő, Zoltán Székely. În Biroul Executiv a fost ales și Géza Domokos.

Relaxarea internă de la sfârșitul anilor '60 a făcut posibilă păstrarea anumitor segmente din cultura și tradițiile maghiare și germane, limitate însă de un anumit cadru

---

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Mai pe larg vezi: Bányaí Éva, *Egy kudarcos sikertörténet. A Hét születésének körülményei* (O povestire de succes cu eșecuri. Împrejurările înființării revistei A Hét), „Korunk”, nr. 8, 2003.

²⁸ *Ibidem.*

ideologic. „A devenit deja un obicei comemorarea unor personalități de renume din rândul minorității maghiare. Celebrările organizate în cinstea lui Endre Ady, Sándor Petőfi, Elek Benedek, Sándor Kőrösi Csoma, Sámuel Köteles, Géza Simó, Elek Jakab, Sándor Bölöni Farkas, Margit Kafka, Zsigmond Czakó, Béla Bartók, Gheorghe Doja, Sámuel Teleki au avut un mare ecou în țară, dar și în străinătate” – afirmă István Péterfi în raportul său din 1971²⁹. În pofida faptului că multe dintre poeziile lui Sándor Petőfi erau puse pe lista neagră, la aniversarea a 120 de ani de la moartea sa, au fost organizate festivități în toată țara. La spectacolul organizat cu ocazia aniversării poetului, care s-a ținut în Palatul Culturii din Tîrgu Mureș, a participat și József Darvas, președintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria. Au mai avut loc comemorări la Timișoara, Albești și Sighișoara. La aceste manifestații a luat parte și o delegație a Uniunii Scriitorilor din Ungaria, de asemenea, ambasadorul József Vince, iar în numele oficialităților române, președintele Comisiei de Stat pentru Cultură și Arte, Pompiliu Macovei, și președintele Uniunii Scriitorilor din România, Zaharia Stancu³⁰.

În cele două „județe secuiești” nou înființate, conservarea culturii și a tradițiilor maghiare din Ardeal a îmbrăcat un aspect particular și un entuziasm special. În centrele de județ au fost înființate noi instituții culturale și două organe de presă din județ au întărit în continuare pozițiile culturii scrise. A existat și posibilitatea de a stopa migrarea intelectualilor locali. În ceea ce privește viața

---

²⁹ Evaluarea lui István Péterfi referitor la activitatea Consiliului Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară în perioada 1968-1971. Stenograma procesului verbal de la ședința plenară a Consiliului Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară din 12 martie 1971. ANR, Fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 30/1971.

³⁰ „Előre”, nr. 6760, 1969.

artistică, pot fi amintite reprezentațiile formațiilor artistice din județele așezate de-a lungul Mureșului, festivalul folcloric intitulat „Primăvară Harghiteană”, organizată la Bálványos, în județul Covasna, ori întâlnirile ansamblurilor corale din localitățile din preajma Nirajului, din județul Mureș.

Folosindu-se de posibilitățile existente din această epocă, elita intelectuală maghiară, din multe puncte de vedere, a continuat tehnicile de „păstrare a culturii” utilizate în cadrul fostei Regiuni Autonome Maghiare. O serie de teme de interes local, chiar și național, puteau fi reprezentate ca elemente ale așa-numitei „culturi progresiste”. Comemorările lui Sándor Kőrösi Csoma ori Elek Benedek sunt doar două dintre nenumăratele exemple la îndemână³¹. Odată cu apariția conceptului de națiune socialistă, destinul comun al minorităților naționale cu poporul român, trecutul și lupta lor comună au devenit piatra de temelie indispensabilă în ceea ce privește apartenența lor la „cultura progresivă”. În cuvântarea din județul Covasna rostită de János Fazekas în 1969 se menționează numele persoanelor care puteau fi primite în mod oficial în pantheonul „progresist” maghiaro-secuiesc: „Eu, originar din aceste locuri, mă mândresc cu personalitățile marcante răsărite din mijlocul secuilor. Sunt mândru de Gheorghe Doja, János Apáczai Csere, Kelemen Mikes, Sándor Kőrösi Csoma, János Bolyai Farkas și György Aranka, de generalii revoluționarilor pașoptiști, Sándor Gáll, Áron Gábor, Péter Bod, de martirii János

---

³¹ La inaugurarea casei memoriale Elek Benedek, în persoana lui János Máthé, discursul a fost susținut de același individ care a salutat și trupele de ocupație maghiare din 1940. Despre Máthé mai trebuie știut faptul că, începând cu anii 1950, cu puține excepții, era mereu în atenția organelor ministerului de interne, considerat ca element naționalist și ostil.

Török, Károly Horváth, József Váradi și Ferenc Bartalis, care au devenit victimele absolutismului habsburgic. Sunt mândru de Farkas Bölöni, Imre Mikó, János Kriza, Balázs Orbán, Elek Benedek, Béla Józsa, László Tompa și de fiecare personalitate care a luptat din toate puterile pentru consolidarea relațiilor de prietenie româno-maghiare”³²

Așa cum s-a mai menționat, în aceea perioadă problema maghiarilor, cum a fost de pildă și în cazul reformei administrativ-teritoriale, a fost redusă adesea la nivelul ținutului secuiesc. Regiunii și locuitorilor de aici li s-a acordat un rol însemnat și în ceea ce privește discursurile oficiale din epocă³³. Luând cuvântul la ședințele și adunările populare, János Fazekas amintea întotdeauna cu mândrie de originea sa de secu, iar mulți dintre reprezentanții români ai conducerii partidului, printre care și Nicolae Ceaușescu, au spus adesea „glume cu secuii”³⁴. De asemenea, revistele de istorie și ziarele au abordat la modul exagerat subiecte referitoare secuiei care luptau de partea

---

³² Proces verbal la conferința extraordinară al organizației de partid din județul Covasna la 13 iulie 1969. Arhivele Naționale Române Direcția Județeană Covasna, (ANRDJC), fond Comitetul Județean de Partid Covasna (CJPC), dos. 1969/1.

³³ Dincolo de concesiile și gesturile făcute înspre locuitorii și elita intelectuală din Secuime, accentuarea și susținerea unui statut al secuilor, consolidarea tradițiilor specifice și a conștiinței secuiești, puteau face parte din politica partidului, care încerca la modul conștient să despartă maghiarii din Ținutul Secuiesc și pe cei din alte regiuni ale țării. Kelemen Mikes a fost unul dintre acei intelectuali secuici care s-au refugiat cu principele Ferenc Rakóczy după înăbușirea revoltei împotriva Habsburgilor din 1703-1711. Áron Gábor a fost un renumit luptător antihabsburgic din Trei-Scaune. Cei doi Bolyai (tatăl și fiul) au fost matematicieni renumiți de talie mondială.

³⁴ La o ședință a CC, în glumă, Ceaușescu a făcut o comparație între caracterul îndărătnic al secuilor și cel al oltenilor.

românilor³⁵. În noile județe secuiești, artificial create, identitățile locale au început să se transforme în altele noi, purtătoare ale unor amprente locale. Elita politică din județele Harghita și Covasna (prin cuvântările rituale), precum și intelectualii (în publicațiile culturale) au făcut totul pentru ca noile entități administrative să aibă propriile conținuturi de legitimare. În discursurile de după 1968, apartenența la ținuturile „harghitene” ori ale celor „din Covasna” a devenit un subiect des întâlnit. Au apărut modelele edificatoare pentru aceste noi identități. În cazul celor din județul Harghita, cel mai important rol îl aveau simbolurile preluate din natură. Amintim în acest sens de masivul montan care a dat și numele județului: Munții Harghita³⁶. Se invocau mereu și moștenirile culturale ale celor două județe. În cotidianul „Megyei Tükör” din județul Covasna, de pildă, în cursul anului 1969, a apărut o serie lungă de articole intitulată „Müemlékeink” (Monumentele noastre), care a prezentat cele mai însemnate monumente arhitectonice din județ. În această perioadă, formarea noilor identităților, concepute în contextul simbolisticii și al limbii maghiare, nu era oprită de puterea centrală, deoarece acest lucru se încadra perfect în politica de distanțare a conducerii față de epocile trecute și relațiile cu acestea.

În prima parte a perioadei Ceaușescu, conducerea de partid a continuat politica de deschidere și în cazul

---

³⁵ Vezi, de ex.: Miklós Kassay, *Gyergyószentmiklós, Korunk*, nr. 9, 1969.

³⁶ Bíró Zoltán A. - Bodó Julianna, *A "hargitaiság." Egy régió kultúraépítési gyakorlatáról* (Apartenența la ținuturile „harghitene”. Despre practica edificării culturii dintr-o regiune), în *Fényes tegnápunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról* (Luminoasa zi de ieri. Studii din epoca socialismului), KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja/Centrul de cercetare regională și antropologică, Pro-Print Könyvkiadó, Csikszereda, 1998, p. 195-211.

minorității germane. Evenimentele cele mai importante după Congresul al IX-lea au fost: reabilitarea integrală a populației germane și a unor intelectuali germani condamnați nedrept din motive politice, promovarea unor cadre de origine germană în nomenclatura de partid și reglementarea dreptului la pensie a unor țărani cooperatori, expropriați la reforma agrară, restituirea unor imobile în mediul rural. Înființarea COMNG a oferit minorității germane din România posibilitatea ca, sub pretextul muncii politice în limba maternă, să încerce (ca și în cazul maghiarilor) relansarea vieții culturale și artistice în limba germană. După perioada de discriminare din anii '40 și desființarea Comitetului Antifascist German (CAG), germanii beneficiau de un for politico-cultural, o organizație care, chiar dacă formal avea menirea de a transmite politica partidului, crea etnicilor germani posibilități de a-și cultiva cultura în limba germană.

La sfârșitul anilor '60, și începutul anilor '70, comparativ cu perioadele premergătoare, s-a îmbunătățit și rețeaua educațională germană. Comunitatea germană din România, în perioada 1970-1971, a beneficiat de 285 de grădinițe, 372 școli generale, 18 licee real-umaniste și un liceu pedagogic. Pe lângă școlile existente, au fost create patru licee real-umaniste cu predare în limba germană la Timișoara, Brașov, Sibiu și Arad și o secție liceală la Cluj. Totuși, numărul copiilor germani care frecventau învățământul în limba română era destul de mare, 22.674³⁷. În București, ca și în cazul minorității maghiare, a fost deschisă a casă de cultură pentru germani, Casa de Cultură „Friedrich Schiller”. Activitatea teatrală era reprezentată de Teatrul de Stat German de la Timișoara și secția germană a Teatrului de Stat din Sibiu³⁸. Comunitatea germană din

---

³⁷ ANR, Fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 36/1974. f. 9.

³⁸ *Ibidem*.

România a beneficiat totodată de șapte publicații, din care două erau cotidiene. Studiourile de radio din București și Timișoara emiteau zilnic un program de două ore de emisiune în limba germană. Mai multor activiști de origine germană li s-au oferit posturi în nomenclatură; de exemplu, Margareta Krauss, secretara comitetului orășenesc Codlea, Andrei Weingartner, prim secretar al comitetului orășenesc Bistrița etc.³⁹

În anul 1972 a fost verificată activitatea tuturor consiliilor create pentru naționalități. A fost verificată, de exemplu, și activitatea CONMG din județele Bistrița-Năsăud și Satu Mare. Din aceste verificări reiese foarte clar ce rol important au jucat toate aceste consilii, care au fost beneficiile existenței lor și, totodată, ce lipsuri au avut în activitatea lor. Acomodându-se directivelor de partid, organizațiile locale ale COMNG au organizat în primul rând activități ideologice și politice, dar, merită subliniat, prin programe în limba maternă⁴⁰. Odată cu înființarea COMNG, s-au intensificat activitățile culturale în limba germană, s-au organizat evenimente culturale în care erau evocate tradițiile populare germane. De exemplu, în comuna Cetate, județul Bistrița-Năsăud, a fost organizată o paradă a portului popular, iar în orașul Bistrița, în cadrul universității populare, a fost înființat un lectorat în limba germană. Au fost create noi ansambluri populare germane⁴¹. Secțiile germane ale teatrelor de stat din Sibiu, Timișoara au întreprins mai multe turnee în localitățile cu populație germană.

Activitatea consiliilor înființate pentru celelalte naționalități din țară (sârbi și ucraineni) era mult mai restrânsă decât cea a COMNM și COMNG, bineînțeles și

---

³⁹ *Ibidem*, f. 15.

⁴⁰ ANR, Fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 19/1972. ff. 11-16.

⁴¹ *Ibidem*.

din cauza numărului relativ foarte mic al acestor minorități. Organizațiile sârbilor și ale ucrainenilor aveau un caracter absolut rural și în majoritatea cazurilor se restrângea la munca de partid în limba maternă și câteva serbări tradiționale. Lipsa de cadre de partid cunoscătoare ale limbilor sârbă și ucraineană era și mai acută decât în cazul zonelor rurale cu populație germană. În 1972, un raport despre activitatea consiliilor pentru minorități din județul Timiș sublinia: „Deși, instrucțiunile CC al PCR prevăd ca în zonele unde locuiesc oameni ai muncii aparținând naționalităților conlocuitoare să se organizeze, după cerință, și cercuri de învățământ politic în limbile acestora, nu există nici un cerc în limba sârbă, cu toate că în localități ca, Sânpetru Mare, Ivanda, Sânmartinul Sârbesc, din județul Timiș, de exemplu, 80-95% din cursanți sunt de această naționalitate”⁴². Sub presiunea populației sârbe din zonă a fost organizat și un ansamblu folcloric „Kolo”, cu 20 de membri, care a susținut spectacole în localitățile din zonă⁴³.

În prima perioadă a epocii Ceaușescu, în pofida faptului că existau nemulțumiri și probleme considerate nerezolvate, o parte însemnată a minorităților din România și a elitelor ei intelectuale era încrezătoare și avea speranțe, deoarece multe din promisiunile din partea conducerii de partid se împliniseră. Conducerea PCR a manifestat o atenție sporită și față de problemele minorităților naționale, după tendințele negative existente până atunci în politica față de minorități a PCR, urmând o perioadă de deschidere și în acest domeniu. Pentru o vreme, conducerea de partid și-a atins scopul, reprezentanții elitelor minorităților (mai cu seamă cadrele care au rămas în funcție, ori au fost numite după înființarea județelor) s-au dovedit a fi parteneri loiali. Cu ocazia vizitei în „județele secuiesc” și în județul Brașov,

---

⁴² ANR, Fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 19/1972. f. 18.

⁴³ *Ibidem*.

în 1968, populația i-a primit cu încredere și bucurie pe cei din conducerea partidului, iar vorbitorii l-au asigurat întru totul pe Ceaușescu că se vor alinia sub steagul PCR: au condamnat intervenția de la Praga și au ovaționat politica națională a partidului. Un alt exemplu care demonstrează acceptarea directivelor oficiale de partid era felul în care au fost primite în România, de către elita maghiară, afirmațiile reprezentanților Uniunii Scriitorilor din Ungaria. La 18 mai 1968, au apărut în „Élet és Irodalom” (Viață și Literatură) concluziile dezbaterilor mesei rotunde a Uniunii Scriitorilor din Ungaria, potrivit cărora, în cazul literaturii maghiare din România, poate fi observat un dublu atașament, pe de o parte, aceasta se leagă de literatura țării căreia îi aparține, iar pe de altă parte, de literatura maghiară⁴⁴. Teza Uniunii Scriitorilor din Ungaria a fost respinsă nu doar de conducerea partidului, ci și de unii scriitori maghiari din România. Géza Domokos, Sándor Huszár și János Szász, parțial din convingere proprie și în parte din cauza unor dispoziții superioare, în textele lor au criticat ferm punctul de vedere al Uniunii Scriitorilor din Ungaria, afirmând că scriitorii maghiari din România nu se simt responsabili decât față de propria conducere de partid și de propria țară⁴⁵.

În acești primi ani de activitate, consiliile funcționau ca

---

⁴⁴ Földes György, *Magyarország, Románia és a nemzeti kérdés 1956-1989* (Ungaria, România și problema națională), Napvilág Kiadó, Budapest, 2007, p. 101.

⁴⁵ Géza Domokos mai târziu, în memoriile sale vorbește despre această perioadă ca și o situație incomodă (de capcană) pentru intelectualii maghiari. Gesturile conducerii de partid și situația politică internă practic au „forțat” pe cei menționați să respingă afirmațiile Uniunii Scriitorilor din Ungaria, afirmații teoretic apolitice, referitoare la cultura universală maghiară și care erau socotite absolut firesc de marea majoritate a elitei maghiare. Domokos Géza, *Esély I.* (Șansă), Editura Pallas, Miercurea Ciuc, 1996. p.76.

organisme de informare a conducerii de partid cu privire la principalele probleme ale minorităților naționale. Până la începutul anilor '70, problemele puteau fi invocate în mod deschis, fără inhibiții. János Demeter, de pildă, în 1971 a cerut respectarea și controlul dispozițiilor legale ale consiliilor populare. „...Astfel, articolul 26 prevede că în județele unde trăiesc și naționalități, hotărârile trebuie să se facă cunoscute și în limba minorităților naționale. De la votarea legii au trecut deja doi ani, așadar ar fi timpul să întrebăm în județe în ce măsură se rezolvă de către funcționari cererile scrise în limba maghiară și dacă dispozițiile consiliilor populare și ale Comitetelor Executive au fost ori nu tipărite și în limba maghiară. Aș îndrăzni să propun – de altfel acest lucru a fost menționat și în prelegerea tovarășului Péterfi – să înființăm un comitet care, în ceea ce privește această problemă, ar colecta datele din județe și municipii convingând organele respective că nu este necesar să mai aștepte alte dispoziții speciale, deoarece aceste legi sunt obligatorii și includ și legea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării”⁴⁶.

După ce Nicolae Ceaușescu a ajuns la putere, la nivel național s-au produs schimbări importante privind reprezentarea elitelor maghiare. Încetul cu încetul, au dispărut de pe eșichierul politic actorii loiali lui Gheorghiu-Dej, iar locul lor a fost ocupat de persoane din cel de-al doilea sau al treilea eșalon al partidului, loiali noii conduceri. După ce, în 1956, încrederea față de minorități – mai ales în cazul maghiarilor – a avut de suferit, elitelor minoritare li s-au oferit noi posibilități de integrare instituțională. Astfel, în cazul maghiarilor, conducerea de

---

⁴⁶ Intervenția și evaluarea lui János Demeter în 1971, referitor la activitatea și rolul de până acum al Consiliului Muncitorilor de Naționalitate Maghiară, precum și la principalele probleme ale minorității maghiare.

partid a primit în rândurile sale, ori a promovat în posturile de la nivelele superioare ale nomenclaturii noi cadre: János Fazekas, Lajos Fazekas, Mihai Gere, Sándor Koppándi, Károly Király, József Uglár etc. În 1965, din Biroul Executiv al CC, a făcut parte maghiarul Alexandru Moghioroș, reprezentând „vechea generația”. În 1969, printre membrii supleanți ai Biroului Executiv îi găsim deja pe János Fazekas și Mihai Gere care, până la sfârșitul anilor '60, au urcat într-un mod spectaculos pe scara ierarhiei de partid. În anul 1969, Fazekas a fost ales membru al Biroului Executiv, iar Gere, care primise și unul dintre posturile de secretar al CC, împreună cu Károly Király, au îndeplinit funcția de membri supleanți⁴⁷. Conducerea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste a înscris în rândul membrilor cadre maghiare și germane de încredere, apropiate partidului: Mihály Levente, secretar, Eisenburger Eduard membru al Biroului Executiv, iar ca membri pe János Fazekas și István Péterfi⁴⁸.

Cel mai important criteriu de selecție a cadrelor – realizat sub strictă supraveghere centrală – era loialitatea față de noua conducere. Totodată, cei aleși în funcții trebuiau să aibă putere de acțiune și să cunoască bine particularitățile din teren⁴⁹. Din punctul de vedere al poziției

---

⁴⁷ *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român*, București, Editura Politică, 1969, p. 757-758.

⁴⁸ „Vörös Zászló”, nr. 276, 1968.

⁴⁹ În cazul lui Károly Király, de pildă, în data de 12 februarie 1968, s-a luat hotărârea să fie numit în fruntea județului Covasna. Desemnarea și acceptarea lui a fost rezultatul înțelegerii dintre membrii grupului Ceaușescu, Patilineț, Fazekas, Trofin, Verdeț și Banc. Cu toate că, Fazekas a încercat să aducă argumente pentru fostul prim-secretar din Sfântu Gheorghe, Ubornyí, a învins aripa simpatizantă cu Király. Numirea lui Király a fost motivată cu trecutul său de cadru de încredere și cu faptul că „era un bun cunoscător al zonei” (județul Covasna). ANR, Fond CC al PCR Cancelarie, dos. 20/1968, f. 6.

ierarhice ocupate în partid și al libertății de mișcare rezultate de aici, în orice caz, în această epocă, János Fazekas deținea cea mai importantă poziție dintre cadrele din rândurile minorităților naționale. Cariera politică a lui Fazekas s-a dezvoltat extrem de rapid: între 25 martie 1961–20 august 1965 era ministrul alimentației; între 21 august 1965 și 22 martie 1975 a avut funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri; între 22 martie 1974–29 martie 1980 a fost ministrul Comerțului interior; între 22 martie 1975–21 mai 1982 a fost vice-prim ministru al guvernului⁵⁰.

Cu ocazia schimbului de personal care a avut loc în același timp cu înființarea județelor, cadrele de încredere din rândurile minorităților naționale, mai ales cele maghiare și germane, puteau să „migreze” spre noile instituții ale autorităților publice județene, iar pozițiile rămase vacante erau ocupate de noi cadre. În ceea ce privește personalul de naționalitate maghiară, ca și în cazul majorității românești, poate fi observat faptul că ilegaliștii vechi apar într-un număr tot mai mic; mai mult decât atât, a scăzut mult și ponderea celor care au intrat în partid imediat după 1945. Locul acestora a fost ocupat de cadre care au devenit membri de partid în anii '50 și au trecut prin toate nivelele – de acum obișnuite – formării lor: școală de partid la nivel local, apoi, în cazul celor care ocupau posturi mai importante, studii universitare la „Ștefan Gheorghiu” sau la „Jadanov”. La nivel național, în biroul consiliilor județene (împreună cu membrii supleanți) au fost desemnați 657 de activiști români și 46 (6,48%) maghiari. În 1968 în trei județe au fost promovați prim-secretari de origine maghiară: Károly Király în județul Covasna, László Bránis în Harghita și József Uglár în județul Satu Mare. În județele locuite și de

---

⁵⁰ *Membrii CC al PCR 1945-1989. Dicționar*, Coordonator: Florica Dobre, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 256.

maghiari, membrii din rândul acestei etnii ai biroului de partid au fost prezenți în proporții corespunzătoare naționalităților. În 1968 în biroul consiliului județean Covasna au existat zece membri maghiari și cinci români, în Bihor erau unsprezece români și patru maghiari, în Harghita erau unsprezece maghiari și patru români, în Mureș, nouă români și șase maghiari, iar în Consiliul județului Satu Mare erau unsprezece români și patru maghiari.

Noua conducere, la sfârșitul anilor '60, a creat condiții și posibilități și pentru promovarea cadrelor de origine germană. Germanii, la sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50, erau foarte slab reprezentanți în diferitele eșaloane de partid. Începând cu procesul de „reintegrare” și de intrarea germanilor în GAC-uri, partidul avea nevoie și de activiști cunoscători de limbă și cultură germană. S-a început o campanie de promovare a activiștilor germani care erau prezenți într-un procentaj mai important mai ales la nivel local (județ, oraș, comună). Din rapoartele COMNG reiese însă că membrii comunității germane se confruntau și la începutul anilor '70 cu lipsă de cadre. După dispariția treptată a evreilor din forurile cele mai importante de partid, maghiarii erau singura minoritate națională care era reprezentată la nivelul Biroului Politic sau mai târziu, în anii '70, în Comitetul Executiv. În 1969, din CC făceau parte Anton Breitenhoffer, Eduard Eisenburger, Leon Steinbach, Emeric Stöffel și Richard Winter⁵¹. Winter era unul dintre puținii activiști germani ajunși la o treaptă mai înaltă a ierarhiei de partid. Provenea dintr-un mediu orășenesc-muncitoresc. A fost promovat în activul de partid din funcția de strungar și a avut o carieră tipică de activist. A deținut diferite poziții locale în UTM în raioanele

---

⁵¹ *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român*, București, Editura Politică, 1969, p. 757-758.

Sighișoara și Sibiu, apoi, din 1965, a fost numit instructor teritorial cu munca în rândul naționalităților conlocuitoare. În anii '70, a fost prim-secretar al comitetului județean de partid din județul Sibiu și apoi, vicepreședinte al biroului CONMG și ministru secretar de stat la Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale. Winter a fost membru supleant, apoi membru al CC și membru supleant al Comitetului Executiv⁵².

Un alt exemplu al promovării cadrelor germane în anii '50-'60 a fost cazul lui Eisenburger Eduard, ziarist din zona Baia Mare, membru de partid din 1957 și membru CC în perioada 1969-1989. Anton Breitenhoffer, originar din Reșița, era unul dintre pușinii activiștii germani care era membru de partid înainte de 1945. El a condus CAG în perioada 1949-1953. După desființarea CAG a deținut poziții în capitală, apoi a devenit membru în biroul politic al COMNG și membru al CC. În 1974, germanii aveau 9 membri și membri supleanți în CC al PCR și ai Comisiei Centrale de Revizie, un membru supleant al Comitetului Executiv, 12 deputați în Marea Adunare Națională și un membru în Consiliul de Stat⁵³.

Un alt grup însemnat de actori politici din rândul minorităților erau așa-numiții intelectuali. Luând parte la procesul politic integraționist, conducerea partidului asigura acestora noi posibilități instituționale; (au fost deja amintite: „A Hét”, „Karpaten Rundschau”, „Kriterion”, „Neuer Weg” emisiunea în limba maghiară și germană a televiziunii, precum și diverse instituții culturale la nivel județean). Membrii grupului generațional, denumit de către istoricul Nándor Bárdi „grupul celor din '68”, în majoritatea lor, și-au încheiat studiile superioare în anii '50, cunoșteau bine

---

⁵² *Membrii CC al PCR 1945-1989. Dicționar*, Coordonator: Florica Dobre, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 629.

⁵³ ANR, fond CC al PCR Secția Organizatorică, dos. 36/1974. f. 10.

limba și cultura majorității, reușind să se orienteze în condițiile politice din epocă. András Sütő, Anton Breitenhoffer, Géza Domokos, Eduard Eisenburger, Sándor Huszár, István Péterfi, Győző Hajdu sunt câteva exemple⁵⁴. Cei mai mulți dintre aceștia și-au asumat responsabilități duble, atât în viața publică, cât și în cea politică. Ca urmare, alături de activitatea culturală (de scriitor, creator etc.) și-au mai asumat și sarcini politice. La cel de-al X-lea Congres al PCR din 1969, acest tip de convingere, dublă, a fost prezentată de către András Sütő, în felul următor: „În scrierile mele niciodată nu am putut și nici nu am dorit să trec cu vederea descrierea unor impedimente de natură socială. Acestea sunt obstacole, care trebuie depășite de scriitor, împreună cu națiunea, naționalitatea și clasa socială din care face parte, deoarece autorul își făurește visele din dorințele lor, oferindu-le un rol în creațiile sale artistice...”⁵⁵ În același timp, susținând idealul generației anterioare de a fi „servitorii comunității”,⁵⁶ în fața propriei comunități se utilizează un limbaj cu dublă înțelegere, prin intermediul căruia transmit mesaje specifice comunității respective⁵⁷. La sfârșitul anilor '60 și începutul deceniului următor, după constrângerile de după 1956, a persistat mecanismul din practica politică a anilor '50, potrivit căreia o parte a

---

⁵⁴ Nándor Bárdi: A romániai magyar elit generációs csoportjainak integrációs viszonyrendszere (Sistemul de relații integraționist al grupurilor generaționale elitiste maghiare din România), In: *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében* (Strategii integraționiste din istoria minorităților maghiare), Somorja, Ed.: Nándor Bárdi - Attila Simon, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2006, p. 45.

⁵⁵ *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român*, București, Editura Politică, 1969, p. 439.

⁵⁶ Era o mișcare cultural-ideologic în cadrul intelectualității maghiare, un fel de poporanism intelectual.

⁵⁷ Bárdi, *op. cit.*, p. 45. Intelectualitatea maghiară folosea de exemplu expresia „iarba se apleacă dar nu se rupe” care transmitea de fapt un mesaj referitor la importanța menținerii identității naționale.

intelectualilor proveniți din rândurile minorităților din România – continuând un discurs duplicitar și ambivalent – erau în același timp reprezentanți ai puterii și ideologiei comuniste, dar și reprezentanții problemelor specifice ale minorității respective⁵⁸. În majoritatea cazurilor, intelectualii din rândul minorităților au avut încredere în faptul că deschiderea lui Ceaușescu va aduce ca rezultat rezolvarea problemelor specifice minorităților. Cu această convingere, intelectualii selecționați în funcții de conducere au susținut politica partidului în perioada care a urmat intervenției trupelor Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia, acțiune condamnată de Ceaușescu în termeni foarte severi, critici la adresa Moscovei.

---

⁵⁸ Acest fenomen era mai puternic în rândurile minorității maghiare. După părerea istoricului Stefano Bottoni, în primii ani ai regimului comunist, intelectualitatea maghiară a fost caracterizată printr-o oarecare criză a rolurilor sociale și politice asumate, mai cu seamă acei membri ai grupului care, în colaborare cu puterea centrală au înființat și au susținut literatura națională și forurile „publicității totalitare.” Și-au asumat rolul definit de un discurs duplicitar și ambivalent. În același timp, erau simpatizanții, acționarii și beneficiarii sistemului care încerca să-i integreze și să-i prețuiască, totodată, datorită statutului lor de minoritar, nu puteau deveni niciodată parte integrantă a puterii și a edificării naționale românești. Mai pe larg vezi: Stefano Bottoni, *A hatalom értelmisége-az értelmiség hatalma* (Intelectualitatea puterii-puterea intelectualității), în *Autonóm magyarok? Székelyföld változása az „ötvenes” években*, Ed. Bárdi Nándor, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2005.